

9. Куликов В.Я. Оккупация Винницы (18.07.1941-20.03.1944). Свидетельство очевидца. К., ПАРПАН, 2012. 384 с.
10. Рудлінг П.А. Хатынская расправа: новы погляд на гістарычную спрэчку // АРСНЕ. 2012. № 7-8. С. 158-159.
11. Селешко М. Вінниця. Спомини перекладача комісії дослідів злочинів НКВД в 1937-1938. Нью-Йорк – Торонто – Лондон – Сідней, 1991. 211 с.
12. Суворов В. «Катынь или Хатынь». 20 Октября 2010 г. Электронный ресурс. Режим доступа: http://anvictory.org/blog/2010/10/20/viktor_suvorov_katyin_ili_hatyin/
13. Титаренко Д.М. «Німецька пропаганда в Україні мусить здійснюватися...»: цілі нацистської пропаганди в Україні у світлі німецьких документів // Гілея. – Вип. 36. – К., 2010. – С. 478-484.
14. Україна в Другій світовій війні у документах: 36. нім. арх. матеріалів (1942-1943). Т. 3 /Збір. і впоряд. В. Косик. Л., 1999. С. 242-245.
15. Amtliches Material zum Massenmord von Katyn. Zentralverlag der NSDAP. Franz Eher Nachf. GmbH, 1943. 273 s.
16. Amtliches Material zum Massenmord von Winniza. Berlin: Zentralverlag der NSDAP. Franz Eher Nachf. GmbH, 1944. 282 s.
17. Dragan A. Vynnytsia : A Forgotten Holocaust. Jersey City : Svoboda Press Ukrainian National Association, 1986. 52 p.
18. Special Report of the Select Committee on Communist Aggression, House of Representatives, Eighty-third Congress, Second Session, Under Authority of H. Res. 346 and H. Res. 438. 36 p.

УДК 81'27:323.1:342.725

НАЦІОНАЛЬНІ ПОСТУЛАТИ ТЕКСТІВ ДМИТРА ДОНЦОВА

Оксана Микитюк,

*кандидат філологічних наук, доцент катедри української мови
Національного університету «Львівська політехніка»*

Проаналізовано національні дороговкази побудови сильної держави в текстах Дмитра Донцова. Доведено, що завжди на часі є творити сильну провідну верству, утверджувати моральні чесноти (мудрість, відвагу, віру, патріотизм), формувати національний характер та об'єднувати людей спільної ідеї.

Ключові слова: *Дмитро Донцов, сильна держава, своя влада, моральні чесноти, національний характер.*

National guidelines for building a strong state in the texts of Dmytro Dontsov are analyzed. It is proved that it is always time to create a strong leading class, to affirm moral virtues (wisdom, courage, faith, patriotism), to form a national character and to create the unity of people with a common idea.

Keywords: *Dmytro Dontsov, strong state, own power, moral virtues, national character.*

У контексті сучасної російсько-української війни, ворожої до українства влади (визначальний принцип якої «какая разніца»), знецінення моральних чеснот, передвиборчих баталій з гаслами про об'єднання, варто проаналізувати аксіоматичні засади програмових текстів Д. Донцова, що і є завданням розвідки.

Серед чільних постулатів ідеолога українського націоналізму – утвердити сильну державу та створити вольову націю, відтак до сьогодні важливим є його вміння бачити та правильно оцінити ситуацію. Великий публіцист виокремлює три способи реагувати на дійсність: перший – скоритися, другий – голосити, що світ «здурів» і «здичавів», третій, побудований на традиціях, – це мислити «категоріями **за і проти, своє і чуже, поразка і тріумф**» [6, с. 119]. Лише цей третій спосіб передбачає пропагування численних державотвірних векторів розвитку, що висвітлюють твори Д. Донцова, зокрема: засновувати свою про-

відну верству, утверджувати моральні принципи для верхівки влади та всього народу, формувати характер, усвідомлювати можливість об'єднання лише з людьми спільного духу та вміти боротися.

1. **Надважливим чинником існування держави є влада.** Ідеолог українського націоналізму дає дороговкази для творення провідної верстви в історичному розрізі. Мислитель переконує, що князі часів Русі мали за завдання «формувати владу», відтак в своїй країні «на першому місці стояло бажання влади, бажання командувати й наказувати» [1, с. 132]. Отже, стрижневі вимоги до провідників такі:

1.1. Влада має бути своя, що є необхідністю для формування, утвердження та розвитку держави. Д. Донцов унаочнює свої тексти знаковими персонами, зокрема, ставить за приклад митрополита Київського та всієї Русі Іларіона, який просить в Бога не дати народ «в руки чуждих» та Пророка Т. Шевченка, який відтворює біль, що живем «на нашій, не своїй землі». Не лише звернення до особистостей є джерелом аргументів, також Великий публіцист вмотивовує свої думки чіткими аналогіями з тваринного світу, який знає і живе за законами природи. Відтак ідеолог українського націоналізму зіставляє *своє – чуже, шуліку – голуба, вовка – віцю*. У підсумку маємо такий аргумент: лише свої воїни можуть гарантувати безпеку, а «доручати ту безпеку й долю ординським воякам – це все одно, «неначе приставити шуліку стерегти голубів, а вовків – овець»» [6, с. 102].

1.2. Влада має бути сильною та непохитною. Д. Донцов твердить: «Закон природи є право сили» [5, с. 158]. У цьому переконує і сучасне міжнародне життя, бо в світі поважають тільки сильних, тільки тих, то вміє боротися. У тексті «Дух нашої давнини» мислитель пояснює чесноти, яким має відповідати керівна верства, а саме: бути непоборною всередині, страшною для ворогів та обов'язково «стреміти» до незалежності.

1.4. Влада має бути об'єднана власною ідеологією та ідеєю. Цей постулат Д. Донцов увиразнює метафорично. На його думку, влада стає «деревом, що його в середині виїв шашіль» [1, с. 88], якщо нема єдиної ідеї, котра втримає армію, церкву та державу. Принцип, який варто втілити в життя, Д. Донцов визначає цитатою Гельо: «Панування над світом належить тим, хто вміє сказати «Ні»» [5, с. 157], тому українська влада мала б сказати (хоча не сказала) «ні» і большевізму, і соціалізму, і демократизму, який був лише оболонкою та підтакуванням сильному ворогові. Інстинкт володаря – це командувати, вміти визволятися з чужої команди та знати, як зберегти свої державо- та націєтворні засади, бо «немає сенсу розбивати скрижалі, коли не хочете поставити на їх місце нові» [6, с. 170].

1.5. Влада – це не лише демократія, а шляхетна, переконлива воля керівника. Великий публіцист визначає демократію як «панування многих», як таку, що «знає лише закон числа, тягар «живої ваги»» [6, с. 142]. Ідеолог українського націоналізму тлумачить, що розуміння демократії його сучасниками полягало в умовлянні позбутися сварок, які не на часі, бо утверджувалася згода, яка буде, а не незгода, що руйнує. Натомість мислитель називає ці тези безглуздими фразами, які ніколи не допоможуть сформувати здорову націю та побудувати національну державу. Щодо всюдисущої демократії, то творець покоління борців пояснює, що не влада народу, а добір кращих представників може створити керівну верхівку. Д. Донцов вмотивовує, що «спустошила і загинула й козацька держава, коли нагорі, серед правлячих опинилися люди з душею Шевченкових «свинопасів»» [1, с. 18–19].

2. **Моральні чесноти** є важливим елементом державних мужів та цілого народу. Керівник-державник повинен володіти особливими духовними прикметами, до яких належить мудрість, відвага, віра, патріотизм та аскетизм.

2.1. Мудрість. Літописи давніх часів зазначають, що правитель мусить бути віщим, тобто мудрим, Цю рису бачимо в наших князів: Олега, Святослава,

Ярослава Мудрого, Всеволода, Володимира. Саме прикмета мудрости є визначальною для розвитку майбутніх поколінь.

2.1 Відвага. Це стрижнева риса керівника, бо, якщо «страх запаморочує йому голову», то «брак мужності паралізує здійснення найкращого змислу» [1, с. 94].

2.2. Віра. Суть цього постулату походить зі Святого Письма, яке утверджує «**певність речей невидимих**», що мають чудодійну силу. Світ був створений за задумом Божим, а в матеріальному плані з нічого, відтак ідея Творця, його помисел передує матеріальним чинникам. Д. Донцов каже про це так: «Віра – це незрушима певність, що коли ви сильно захочете – захочете у вашій «фантазії» – дійти до вимірної мети, всі тверді, «реальні» мури, що загородили вам дорогу, розлетяться в порошок, як мури Єрихону від трубних звуків» [4, с. 21].

Визначаючи шляхи поступу для вольової нації в програмовому тексті «Націоналізм», Д. Донцов зіставляє віру й успіх та виводить своєрідну формулу для перемоги: «В політиці, так само як в релігії, успіх на боці того, хто вірує, а не того, хто сумнівається» [5, с. 173].

Ще два моральні принципи зіставляє Великий публіцист – віру й сумнів. У висліді маємо таку дефініцію сумніву: «Що таке сумнів? – Це брак віри в свою правду і в себе самого» [2, с. 543].

2.4. Патріотизм. Це доконечний складник моральних чеснот, для якого начебто не потрібні аргументи. Проте зденаціоналізованому поколінню Д. Донцов показує необхідність повернути власну ментальність до великого княжого та козацького минулого, коли «патріотизм був патріотизмом, а не космополітизмом; коли нація була нацією, а не «всенацією»; коли любов до свого була любов'ю до свого, а не – водночас – до чужого й ворожого» [6, с. 92]. Правда в творах Т. Шевченка, до якої апелює мислитель, була вибухова, непримиренна до зла, вмотивована українською «минувшиною», історичною пам'яттю, переказами діда, традиціями свого народу.

2.5. Аскетизм. Принагідно варто наголосити, що не лише чесноти мудрости, відваги, віри та патріотизму визначають духовіть народу. Для успішного життя важливий також аскетизм, на якому наголошує мислитель. За Д. Донцовим, аскетизм – це дисципліна, що «ненависна плєбсу, це є вічне напруження і комбативність духа проти всякої втоми, всякої оспалости, проти всякого розпруження» [1, с. 77].

3. **Формування характеру нації.** Пристрасний публіцист дає зрозуміти, що характер є «тою чудодійною силою, яка одиниці возносить вгору, даючи їм владу над числом» [3, с. 9]. Сила характеру – це вміння впевнено тримати лінію поведінки, це вміння досягати мети, це вміння вибирати, яке завжди присутнє в сучасному світі, це вміння піднятися після падіння та йти далі. Саме таким має бути провідник, який веде народ до вибраної мети.

Автор «Націоналізму» запевнює, що характер повинен базуватися на національному чинникові, тобто для формування нації є важливий сильний національний характер. Приміром, українські пісні, перекази, легенди існували віддавна, проте вони стали національним надбанням лише тоді, коли вони увійшли як стрижні ідейного гарту в твори Шевченка. «Дух нації» говорив словами Шевченка, який закликав до боротьби («Борітеся – поборете»), мав за основу непохитні погляди: «В своїй хаті – своя правда, і сила, і воля» та «Блаженний муж на лукаву не вступає раду». Базовими для вироблення національного характеру завжди є традиції: «Традиції – це панцир, який хоронить збірноту від ворожих ударів, немов тіло вояка, не дає йому охляти» [6, с. 70].

4. **Надактуальним для сучасного стану речей є з'ясувати суть об'єднання,** яке стає важелем перемоги чи поразки в кожній передвиборчій кампанії.

4.1. Д. Донцов дає у своїх текстах спектр повчальних метафор про можливість об'єднання. Перша – про яйця та цеглини: «Положіть на терези з од-

ного боку десять яєць, а з другого десять цеглин – останні переважають. Сила не в кількості, а в якості, у вартостях, у динамізмі» [6, с 136]. Друга цитата-метафора ще переконливіша, бо не можна поєднати навзаєм несумісні речі: «Об'єднання тоді тільки буде міцним, коли буде звукою **луччих, не вских!** коли об'єднаєте в горщику капусту, бульбу, стару підозву і здохлого кота, – не смакуватиме таке об'єднання!» [6, с 136]. Третє пояснення знову ж таки ґрунтується на неможливості різнорідного об'єднання: «Коли зберемо докупити («об'єднаємо») кепського флетиста, кепського скрипаля та ще гіршого піаніста, чи з того вийде добра оркестра? Або чи вийде добра оркестра із вправних навіть музик, коли ними диригуватиме шофер? Наполеон казав, що армія з ослів під проводом лева доконає більше, ніж армія з левів під проводом осла» [6, с. 142].

4.2. Біблійні тексти, до яких апелює Д. Донцов, містять численні виразно-виразні аспекти про суть об'єднання: «Бог не об'єднує різне по суті, Бог лучить спільне по духу». Мислитель різними прикладами доводить, що не варто об'єднувати всіх українців без їхньої внутрішньої суті: «чесних – із шахраями, ідейних – із провокаторами» [6, с 137]. У результаті маємо очевидний висновок: будь-яке об'єднання людей чи партій ніколи не створить сильної України, натомість повинно бути єднання людей «оживлених однаковим, спільним для всіх духом, з'єднаних на підставі суворого добору, старанного пересіювання» [6, с 137].

5. **Постулат успіху, за Д. Донцовим, – це постійна боротьба**, це не знати розчарувань, це вміння йти до мети, «це бажання по кожному упадку зриватися на ноги, to try again (пробувати знову), бо хто боїться невдач і розчарувань, той згори програв свою життєву ставку, будь це одиниця чи нарід» [3, с. 16]. І в жодному випадку, твердить мислитель, не варто звинувачувати час та обставини. У тексті «Хрестом і мечем» це звучить аксіоматично: «Хто нарікає на обставини, той чекає спасення від обставин. Хто винить себе самого, – той спасення шукатиме у власній душевній і духовій регенерації» [6, с. 119].

Висновки. Д. Донцов, який народився в змосковщеній Таврії, став виразником ідей національного гарту, творцем покоління борців, трибуном вмотивованих аргументів про ворожість Росії для України, пропагатором моральних чеснот, які об'єднані Правдою, Вірою та Боротьбою. Усі тексти мислителя стверджують необхідність творення могутньої суверенної національної держави, що має своїм опертям традиціоналізм та пам'ять про славні гетьманські та козацькі часи українського народу.

Література

1. Донцов Д. Дух нашої давнини. Львів – Київ : Накладом Юрія Криворучка, 2011. 160 с.
2. Донцов Д. Душевна драма І. Франка і його сучасників // Донцов Дмитро. Літературна есеїстика / Відп. ред. і упорядник О. Баган. Дрогобич : Відродження, 2009. – С. 527–544.
3. Донцов Д. Єдине, що є на потребу. Київ : Діокор, 2002. 64 с.
4. Донцов Д. Московська отрута. Торонто – Монреаль : Спілка визволення України, 1955. 296 с.
5. Донцов Д. Націоналізм. Вінниця : ДП «ДКФ», 2006. 236 с.
6. Донцов Д. Хрестом і мечем. Тернопіль : Рада, 314 с.